

Vejledning som integreret element i musikterapeutisk praksis

Anne Rauff Larsen cand. mag. i musikterapi, august 2011.
Kontakt: anneraufflarsen@gmail.com

Denne artikel handler om, hvordan vejledning af forældre og pædagoger kan forstås som en betydningsfuld del af musikterapeuters arbejde i forbindelse med individuel musikterapi med børn med varige og betydelige funktionsnedsættelser. Artiklen er baseret på mit kandidatspeciale (Larsen 2011). Her foretog jeg fænomenologiske interviews med henholdsvis en forælder og en støttepædagog omkring deres oplevelse af at være med i lokalet, når det barn, de hver især ledsagede, var til musikterapi. Efterfølgende undersøgte jeg via hermeneutiske principper, hvordan disse oplevelser kunne belyse mit specialeemne – musikterapeutisk vejledning.

Min interesse i vejledning er udsprunget af overvejelser omkring omgivelsernes betydning for et individs udvikling, og hvilken plads dette skal have i terapi. I behandlingsregi har netop sådanne overvejelser i den senere tid fået stigende opmærksomhed, og det har medført et fokus på klienters kontekst og relationsbehandling (Hesketh 2008). Indenfor musikterapien afspejles dette i nogle af de relativt nyere retninger med en mere systemisk orienteret praksis, f.eks. community music therapy (Stige 2002) og familiemusikterapi (Oldfield 2008). Et systemisk orienteret fokus

finder jeg vigtigt, men samtidig kan jeg ikke afvise betydningen af den individuelle musikterapi. Derfor gik mine overvejelser på, hvordan det er muligt at forene disse behandlingsaspekter. I den forbindelse fik jeg interesse for vejledning som et musikterapeutisk arbejdsfelt, hvor terapeuten har særligt øje for de kontekstuelle faktoreres betydning for barnets udvikling, men uden dermed at gå på kompromis med individuel behandling.

Hvad er vejledning?

Begrebet vejledning bruges i mange sammenhænge og kan derfor tillægges flere forskellige betydninger. I denne sammenhæng defineres vejledning som det, *at musikterapeuten bevidst inddrager en støtteperson i forbindelse med behandlingsforløbet med det formål at styrke barnets udvikling og udbytte af terapien*. ('Støtteperson' betegner en voksen, der bruger tid med barnet i hverdagen. I mit speciale var dette henholdsvis en forælder og en støttepædagog). Af definitionen fremgår det, at vejledning har et decideret terapeutisk sigte – at styrke det enkelte barns udvikling. Dermed kan vejledning anskues som en del af selve det kliniske arbejde. I litteraturen om emnet fremhæves det, at vejledning med

fordel kan være en kombination af støttepersonens observation af musikterapien og samtale med terapeuten (f.eks. Frisk 2008; Fearn & O'Connor 2003). I praksis er dette dog ikke altid muligt, da nogle musikterapeuter kun har sparsom kontakt med barnets støtteperson. Med en forholdsvist 'bred' definition af vejledning lægges der op til, at dens konkrete udformning kan afstemmes i forhold til, hvad der er muligt i den givne situation. Twyford & Watson (2008) finder det afgørende, at musikterapeuten (uanset vejledningens udformning) får etableret en arbejdsalliance med støttepersonen, som indebærer åbenhed og en klar fornemmelse af roller og forventninger parterne imellem. Også i denne relation kan musikterapeutens terapeutiske kompetencer vise sig at være betydningsfulde, f.eks. i form af bevidsthed om de interpersonelle komplikationer en sådan relation evt. kan medføre.

Hvorfor vejlede?

Når musikterapeuten inddrager en støtteperson i forløbet, kan det betyde, at barnet i højere grad kan generalisere sin udvikling i musikterapilokalet til hverdagen (Fearn & O'Connor 2003; Woodward 2004). Vejledning behøver ikke dermed at betyde en underkendelse af den overføringsværdi, der ligger i musikterapeutens direkte arbejde med barnet. Derimod er det en mulighed for netop at forstærke barnets udbytte heraf. Iflg. Skrudland (2009) har især børn med betydelige funktionsnedsættelser svært ved at omsætte deres udvikling i musikterapien til hverdagen. Dette fordi de ikke, som f.eks. voksne klienter med verbalsprog, kan bruge reflekterende samtale med terapeuten som en del af sessionen. Netop derfor bliver et samarbejde med støtteper-

soner særligt aktuelt. Skrudland (2009) mener, at musikterapi i princippet kan indeholde de samme elementer for begge klientgrupper; forskellen ligger i, om arbejdet primært foregår indenfor rammerne af en session og terapeut-klient-relationen, eller om musikterapeuten også inddrager andre rammer og relationer i det kliniske arbejde, f.eks. ved at vejlede støttepersoner.

Det kan variere meget, hvilken konkret indflydelse vejledningen har på støttepersonens daglige samspil med barnet. I litteraturen om emnet er der dog tre gennemgående formål: 1) at støttepersonen bliver mere opmærksom på barnets kommunikative ressourcer, 2) får nye interaktionsmuligheder i sit eget samspil med barnet og 3) herved oplever fornyet selvtillid i relationen (f.eks. Frisk 2008; Allgood 2005). Disse 'delmål' for vejledningen har tilsammen betydning for, i hvor høj grad barnets udbytte af musikterapien styrkes.

Tre vejledningsformer

Gennem mit speciale fik jeg bl.a. indblik i de forskellige former og niveauer, musikterapeutisk vejledning kan bestå i. Mine interviews med de to støttepersoner pegede overordnet på tre former for vejledning:

- Observerende vejledning
- Musikalsk vejledning
- Verbal vejledning

De to første vejledningsformer er afhængige af støttepersonens tilstedeværelse i lokalet under musikterapeutens arbejde med barnet.

Observerende vejledning er, når støttepersonen aktivt overvåger musikterapeutens interventioner og barnets reaktioner herpå. Muligheden for netop at observere

musikterapien var af stor betydning for de støttepersoner, jeg interviewede. I begge tilfælde havde observationerne en klar *vejledende* karakter, fordi de fik indflydelse på støttepersonernes forståelse af børnene og samspil med dem i hverdagen. Herved adskiller observerende vejledning sig markant fra en mere passiv overværelse af musikterapien. Det er afgørende, at støttepersonen er i stand til at reflektere over sine observationer, og her kan musikterapeuten evt. igangsætte eller støtte en sådan proces gennem samtale med støttepersonen.

Musikalsk vejledning sker ved, at støttepersonen deltager aktivt i musikterapien. Ved at være opmærksom på egne reaktioner på musikken, kan støttepersonen få større indblik i barnets situation, fordi han/hun nu oplever musikterapien fra klientperspektivet. Én af de interviewede støttepersoner beskrev, hvordan hun oplevede, at det begyndte at 'summe og krible i hendes krop', når hun, som led i en bestemt aktivitet, skulle spille alene med musikterapeuten. I hverdagen havde hun endvidere af og til en fornemmelse af, at barnets krop var 'forud for hans tanker'. Den personlige musikalske oplevelse fra barnets session gav hende en dybere forståelse for, hvordan han måtte opleve denne tilstand. Oplevelsen fik også direkte betydning for støttepersonens samspil med barnet, idet hun f.eks. blev mere bevidst om ikke at stille for høje krav til ham i de pågældende situationer. Ligesom med observation er det altafgørende, at støttepersonen er i stand til at reflektere over sine musikalske oplevelser i vejledningsøjemed, evt. støttet af samtale med musikterapeuten.

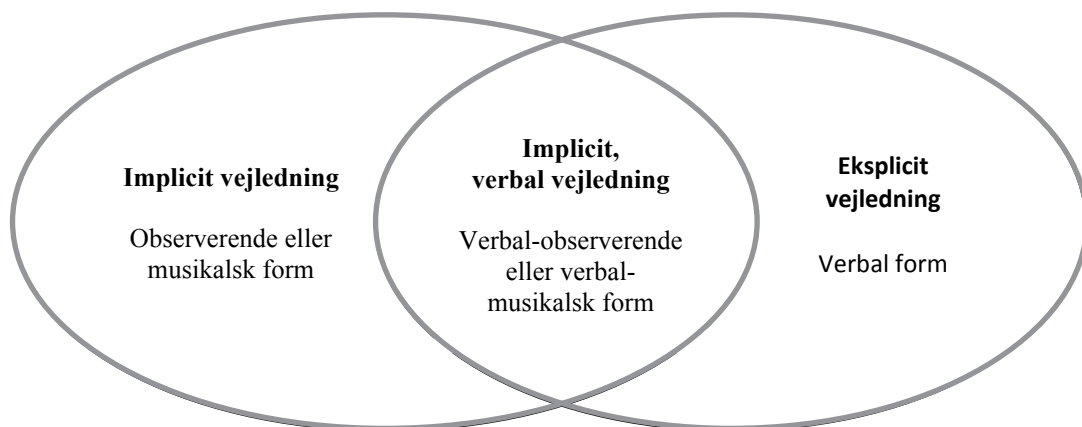
Verbal vejledning foregår som samtale mellem musikterapeut og støtteperson i eller udenfor sessionens rammer. Vejledningen kan tage udgangspunkt i hændelser fra

musikterapien eller være en mere direkte fælles refleksion over konkrete situationer fra støttepersonens daglige samspil med barnet. Med det verbale medium er der således god mulighed for at målrette vejledningen, så den modsvarer den enkelte støttepersons behov. Dette vil fremgå tydeligere i det nedenstående.

Implicitte og eksplicitte aspekter

De beskrevne vejledningsformer kan kombineres på forskellige måder, og i den forbindelse kan det være en hjælp at skelne mellem implicitte og eksplicitte aspekter. I figur 1 er den observerende og musikalske form kategoriseret som *implicit vejledning*. Dette skyldes at disse vejledningsformer kræver, at støttepersonen formår at bruge sine oplevelser fra sessionen (eller alternativt videooptagelser heraf) i vejledningsøjemed. Vurderer musikterapeuten, at støttepersonen har svært ved dette, kan det være oplagt at lægge vægt på en mere *eksplicit vejledning*. Dette foregår i samtalen med støttepersonen. Med baggrund i sin faglige forståelse og sit arbejde med barnet *ekspliterer* musikterapeuten på en håndgribelig måde sine tanker om, hvordan støttepersonen kan styrke barnets udvikling, f.eks. via konkrete anvisninger til det daglige samspil med barnet.

I min undersøgelse blev det tydeligt, at de to implicitte vejledningsformer – den observerende og musikalske – var særligt anvendelige for støttepersonerne. Det kan derfor være relevant at se på, hvordan man i samtalen med en støtteperson kan bibeholde implicitte aspekter. En *verbal-observerende* vejledningsform (midterste felt i figur 1) kan f.eks. bestå i, at musikterapeuten udelukkende beskriver sine interventioner i

Figur 1 – Vejledningens implicitte og eksplicitte aspekter

arbejdet og barnets reaktioner herpå, gerne på et konkret detaljeplan. Er støttepersonen med i sessionen (eller ser videooptagelser herfra), kan samtalen dreje sig om støttepersonens egen forståelse af barnet i terapien. Det essentielle i den verbal-observerende vejledning er, at musikterapeuten har tillid til, at støttepersonen selv overfører det, som han/hun – via samtalen med musikterapeuten – ”ser og hører” til sit eget samspil med barnet i hverdagen. Én af de interviewede støttepersoner fortalte, hvordan musikterapeuten ganske enkelt havde beskrevet, hvordan hun spejlede barnet i deres musikalske samspil i terapien. Alene dette var nok til, at støttepersonen efterfølgende blev opmærksom på, hvordan hun selv kunne spejle barnet ved hjælp af musikalske elementer. I den *verbal-musikalske vejledningsform* kan musikterapeuten gennem samtale hjælpe støttepersonen til at blive opmærksom på sine personlige reaktioner på musikken i sessionen. Pointen er igen, at musikterapeuten ikke ekspliciterer, hvordan støttepersonen kan drage nytte af disse erfaringer i vejledningsøjemed, men

derimod lader det være op til vedkommende selv. En helt anden form for verbal-musikalsk vejledning kan være, at samtalen tager udgangspunkt i én af støttepersonens private musikoplevelser fra en anden sammenhæng. På den baggrund fremstår barnets reaktioner i musikterapien muligvis mere meningsfulde for støttepersonen, fordi de således vækker genklang fra vedkommendes eget følelsesliv. Hermed skabes mulighed for, at støttepersonen på et generelt plan oplever barnet som en mere forståelig interaktionspartner.

Klinisk anvendelighed

Afslutningsvis vil jeg appellere til læserens egen ’kreativitet’ i forhold til at integrere vejledning som et element i egen musikterapeutisk praksis. For det første må vejledningen muliggøres i ydre rammer: Måske må der arbejdes på at ændre institutionelle traditioner, så vejledning efterhånden bliver mere tilgængeligt på musikterapeutens arbejdsplads. Dernæst er det afgørende at gøre potentielle støttepersoner opmærksom

på deres mulighed for at styrke barnets udbytte af terapien. I den forbindelse må musikterapeuten være åben om vejledningsforholdet frem for mere skjult at søge at påvirke vedkommendes interaktion med barnet (Twyford & Watson 2008). Når disse ydre rammer er mere eller mindre på plads, er det igen musikterapeutens ansvar at være kreativ i forhold til at tilpasse vejledningen til den enkelte støtteperson. Her ligger der store muligheder i netop tanken om at kombinere de implicitte og eksplicitte aspekter af vejledning, særligt hvis den verbale vejledningsform er musikterapeutens eneste reelle mulighed.

Litteratur

- Allgood, N. (2005): Parents' perception of family-based group music therapy for children with autism spectrum disorders. I: *Music Therapy Perspectives*, 23(2).
- Fearn, M. & O'Connor, R. (2003): The whole is greater than the sum of its parts: experiences of co-working as music therapists. I: *British Journal of Music Therapy*, 17(2).
- Frisk, R. S. (2008): Musikkterapeutisk rådgivning i et statlig kompetansesenter. I: Trondalen, G. & Ruud, E. (eds, 2008): *Perspektiver på musikk og helse – 30 år med norsk musikkterapi*. Norges Musikkhøgskole, Oslo.
- Hesketh, V. (2008): Foreword. I: Oldfield, A. & Flower, C. (eds. 2008): *Music Therapy with Children and their Families*. Jessica Kingsley Publishers, London og Philadelphia.
- Larsen, A. R. (2011): Musikterapeutisk vejledning: *Et perspektiv på vejledning ud fra en empirisk undersøgelse af forældres og støttepædagogers oplevelse af at være med, når et barn med betydelig funktionsnedsættelse får musikkterapi*. Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet. Specialet kan også læses på www.projekter.aau.dk.
- Oldfield (2008): Working in Partnership and Supporting Parents: Music Therapy for Pre-school Children and their Parents at a Child Development Centre. I: Oldfield, A. & Flower, C. (eds. 2008): *Music Therapy with Children and their Families*. Jessica Kingsley Publishers, London og Philadelphia.
- Skrudland, H. (2009): Personlig kommunikation i forbindelse med udarbejdelsen af Larsen, A.R. (2009): *Musikterapeutisk vejledning: En empirisk undersøgelse af vejledning af forældre i forbindelse med musikkterapi med børn med betydelige funktionsnedsættelser*. Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet.
- Stige, B. (2002): *Culture-Centered Music Therapy*. Barcelona Publishers, London og Philadelphia.
- Twyford, K. & Watson, T. (eds. 2008): *Integrated Team Working. Music Therapy as part of Transdisciplinary and Collaborative Approaches*. Jessica Kingsley Publishers, London og Philadelphia.
- Woodvard, A. (2004): Music Therapy for autistic children and their families: a creative approach. I: *British Journal of Music Therapy*, 18(1).